

**PRIRUČNIK
ZA PROMATRANJE
IZBORA U BiH
LOKALNI IZBORI 2016.**

Sarajevo, 2016

PRIRUČNIK ZA PROMATRANJE IZBORA U BOSNI I HERCEGOVINI – LOKALNI IZBORI 2016.

Nakladnik: Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine, Danijela Ozme br.7, 71000 Sarajevo, telefon: 033/251 300, faks: 033/251 329, e-mail: info@izbori.ba, web-stranica: www.izbori.ba

Za nakladnika: dr. Ahmet Šantić, predsjednik

Autori: Irena Hadžiabdić, Stjepan Mikić, Branko Petrić i Ermin Kos

DTP: SOR "Agencija KONCEPT", www.koncept.ba

Tisak: Eurografika d.o.o. Zvornik

Za tiskaru: Vaso Stanojević

Naklada: 6 000

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo

342.8(497.6)"2016"(035)

PRIRUČNIK za promatranje izbora u BiH : lokalni izbori 2016. / [autori Irena Hadžiabdić ... [et al.]. - Sarajevo : Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine, 2016. - 45 str. : ilustr. ; 21 cm

Tekst na hrv. jeziku.

ISBN 978-9958-555-27-5

1. Hadžiabdić, Irena

COBISS.BH-ID 23188486

Na temelju zaključka Središnjeg izbornog povjerenstva Bosne i Hercegovine sa 44. sjednice SIP-a BiH od 12. kolovoza.2016., ovaj priručnik odobrila je za rabljenje izborna administracija Bosne i Hercegovine na Lokalnim izborima 2016. godine.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Priručnik je urađen zahvaljujući finansijskim sredstvima Vijeća Europe. Stavovi izraženi u njemu ni na koji način ne odražavaju službeni stav Vijeća Europe.

U ime Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine želim vam dobrodošlicu na Lokalne izbore 2016. godine u Bosni i Hercegovini. Ovo su četvrti lokalni izbori koje organizira i provodi Središnje izborno povjerenstvo BiH od svojeg osnivanja 2001. godine.

Svaki državljanin Bosne i Hercegovine sa navršenih 18 godina života ima pravo glasovati i biti biran i na taj način izrazi svoju slobodnu volju koja se i poštiva.

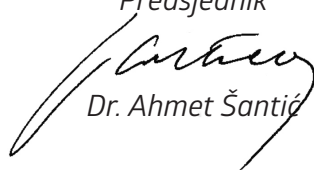
Kako bismo osigurali da sve predizborne i izborne aktivnosti budu provedene sukladno Izbornom zakonu Bosne i Hercegovine i najvišim međunarodnim izbornim standardima, Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine je uložilo dodatne napore u edukaciju izborne administracije, treningu i certificiranju trenera koji su obučavali i certificirali predsjednike i članove biračkih odbora. Prvi put za ove izbore će biti izrađena elektronska baza podataka obučanih i certificiranih predsjednika i članova biračkih odbora, što predstavlja korak ka profesionalizaciji biračkih odbora.

Važan dio izbornog procesa jeste promatranje izbornih aktivnosti čime se promoviraju demokratija, ljudska prava i vladavina zakona. Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine snažno ohrabruje domaće i međunarodne promatrače da nadgledaju izborne aktivnosti doprinoseći jačanju demokratskih institucija, izgradnji povjerenja javnosti u izborni proces, sprječavanju izbornih prijevara i nasilja.

Ovaj priručnik koji je osmišljen kao sveobuhvatan vodič za promatrače izbornog procesa namijenjen je za pružanje općih informacija o pravima i obvezama promatrača. U priručniku ćete, također, pronaći opće informacije o izborima u BiH, procedure akreditiranja promatrača, opis aktivnosti i procedura na dan izbora. U prilogu priručnika se nalazi kartografski prikaz izbornih jedinica, broj upisanih birača u Središnji birački popis po izbornim jedinicama i Kodeks ponašanja međunarodnih promatrača.

Još jednom vam želim toplu dobrodošlicu na Lokalne izbore 2016. godine u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo, kolovoz 2016.godine

Predsjednik

Dr. Ahmet Šantić

KAZALO

DIO I.

OPĆENITO O IZBORIMA	5
1.1 Datum izbora i tijela za koje se vrše izbori	6
1.2 Ovjereni politički subjekti za Lokalne izbore 2016. godine	6
1.3 Biračka mjesta	6
1.4 Glasački materijal	7
1.5 Birači	7
1.6 Izborni sustav u Bosni i Hercegovini	8
1.7 Izborna administracija	9

DIO II.

PROMATRAČI	11
2.1 Procedure akreditiranja promatrača	12
2.2 Promatrači političkih subjekata	13
2.3 Promatrači udruge	15
2.4 Međunarodni promatrači	16
2.5 Promatrači u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine	17

DIO III.

PROMATRANJE IZBORA	19
3.1 Priprema i otvaranje biračkog mjesta	20
3.2 Pristup biračkom mjestu	20
3.3 Otvaranje biračkog mjesta	21
3.4 Glasovanje	24
3.5 Zatvaranje biračkog mjesta	30
3.6 Procedura brojanja na biračkom mjestu	31
3.7 Primjedbe promatrača	32
3.8 Promatračevo ometanje izbornih aktivnosti	34

DIO IV.

PRILOZI	35
Kartografski prikaz izbornih jedinica	36
Broj upisanih birača u Središnji birački popis po izbornim jedinicama	36
Kodeks ponašanja za međunarodne promatrače	41

DIO I

OPĆENITO O IZBORIMA

1.1 Datum izbora i tijela za koje se vrše izbori

Lokalni izbori u Bosni i Hercegovini će se održati 02. listopada 2016. godine za:

- ✓ 74 općinska vijeća u Federaciji Bosne i Hercegovine,
- ✓ 57 skupština općina u Republici Srpskoj,
- ✓ 131 načelnika općine u Bosni i Hercegovini,
- ✓ 4 gradska vijeća u Federaciji Bosne i Hercegovine,
- ✓ 6 skupština gradova u Republici Srpskoj,
- ✓ 10 gradonačelnika u Bosni i Hercegovini i
- ✓ Skupštinu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

1.2 Ovjereni politički subjekti za Lokalne izbore 2016. godine

- ✓ 102 političke stranke,
- ✓ 171 neovisni kandidat,
- ✓ 103 koalicije,
- ✓ 17 listi neovisnih kandidata,
- ✓ 6 predstavnika nacionalnih manjina kandidiranih u ime udruga građana, i
- ✓ 52 neovisna kandidata predložena u ime skupine od 40 građana za izbor predstavnika nacionalnih manjina.

1.3 Biračka mjesta

Otvorena od 07 do 19 sati.

Vrste biračkih mjesta:¹

- redovita biračka mjesta,
- biračka mjesta za glasovanje u odsustvu,
- biračka mjesta u diplomantsko-konzularnim predstavništvima BiH.

Pored navedenog za glasovanje osoba koje su radi starosti, bolesti ili invalidnosti vezane za svoje domove ili se nalaze u ustanovama (kazneno-popravni domovi, pritvorske jedinice, gerijatrijske, distrofičarske ili druge zdravstvene ustanove) biti će angažirani mobilni timovi.

¹ Očekuje se da u BiH budu utvrđene lokacije za oko 5.300 biračkih mjesta.

1.4 Glasački materijal

Neosjetljivi izborni materijal dostavlja se najkasnije 20 dana prije dana održavanja izbora, a sastoji se od:

- 1) kandidatske liste (poster),
- 2) plakati,
- 3) glasačke kabine,
- 4) dio potrošnog biračkog materijala (olovke, stikeri, gumice i dr.).

Osjetljivi izborni materijal dostavlja se najkasnije tri (3) dana prije dana održavanja izbora, a sastoji se od:

- 1) glasački listići,
- 2) obrasci (članak 83. Pravilnika o načinu provedbe izbora),
- 3) izvadci iz Središnjeg biračkog popisa za biračka mjesta.

1.5 Birači

Da bi osoba bila upisana u Središnji birački popis, nepohodno je sljedeće:

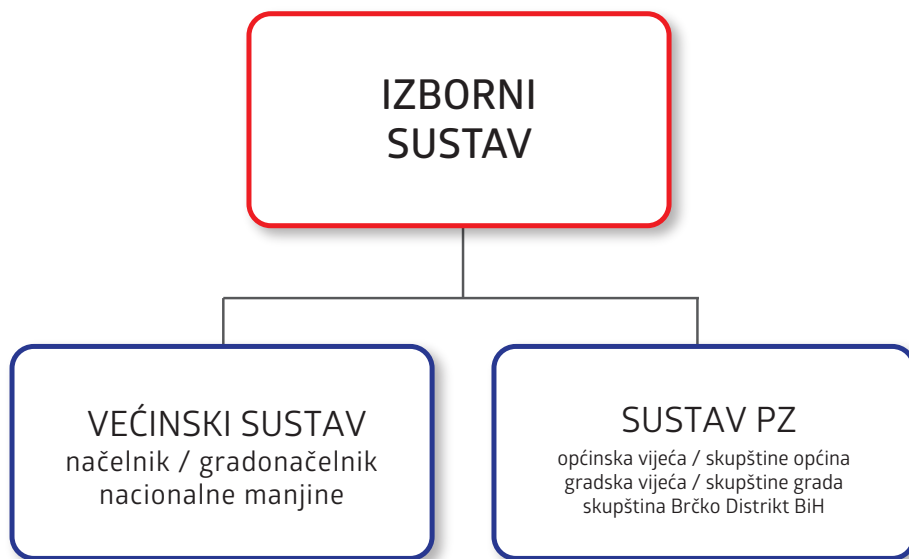
- ❖ da ima 18 godina,
- ❖ da ima državljanstvo Bosne i Hercegovine,
- ❖ da ima boravište u Bosni i Hercegovini.

Prema kategoriji birača razlikuju se sljedeći birači:

- ❖ redoviti birači koji glasuju na redovitim biračkim mjestima,
- ❖ raseljene osobe,
- ❖ izbjegle osobe (osobe koje žive izvan BiH).

Na dan zaključivanja Središnjeg biračkog popisa 23. kolovoza 2016. za Lokalne izbore 2016. godine ukupan broj upisanih birača iznosio je **3.345.486** (Prilog. Tablica – broj birača po osnovnim izbornim jednicama).

1.6 Izborni sustav u Bosni i Hercegovini

Shema 1. Prikaz izbornog sustava u Bosni i Hercegovini

U Bosni i Hercegovini se primjenjuju dva izborna sustava:

- ❖ većinski sustav (sustav proste većine), i
- ❖ sustav proporcionalne zastupljenosti.

Većinski sustav

Za većinski sustav (sustav proste većine) karakteristično je da pobjednik osvaja sve, a primjenjuje se pri izboru gradonačelnika i načelnika, te kod izbora predstavnika nacionalnih manjina.

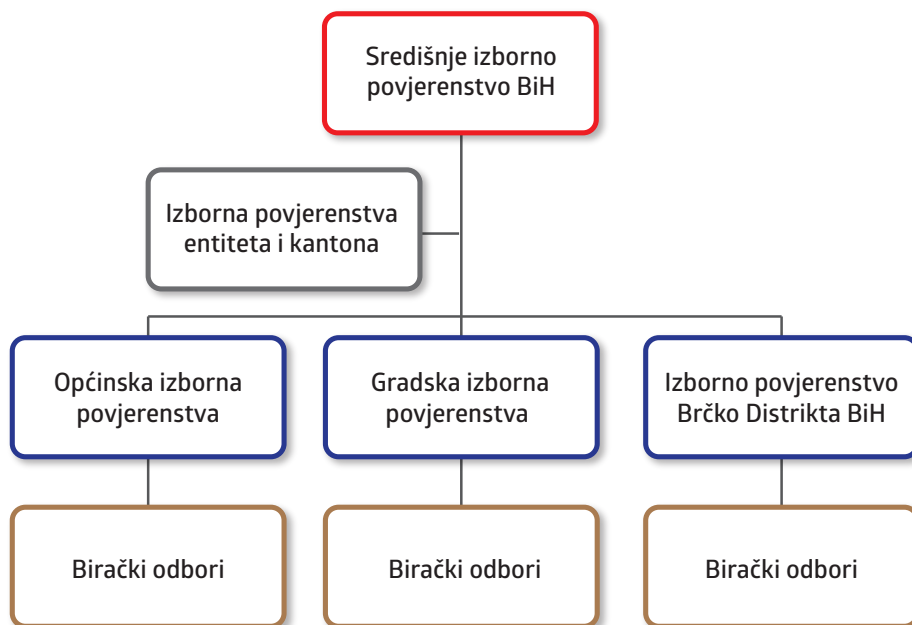
Sustav proporcionalne zastupljenosti se primjenjuje za izbor zastupnika / vijećnika u Skupštini Brčko Distrikta BiH, Gradskih vijeća / skupština gradova i općinskih vijeća / skupština općina.

Raspodjela mandata kod sustava proporcionalne zastupljenosti se vrši primjenom *Saint-Lague* metode za preračun glasova u mandate, diobom ukupnog broja osvojenih glasova sa neparnim brojevima 1, 3, 5, 7 itd.

Da bi politički subjekti sudjelovali u raspodjeli mandata, moraju osvojiti više od 3 % ukupnog broja važećih glasova u osnovnoj izbornoj jedinici u kojoj se kandidiraju.

Osim ovog izbornog praga od 3 %, unutar “poluotvorenih” listi ustanovljen je prag od 10 % važećih glasova koje je osvojio politički subjekat da bi kandidat napredovao na listi.

1.7 Izborna administracija

Mjerodavna tijela za provedbu izbora u Bosni i Hercegovni su izborna povjerenstva i birački odbori:

- ❖ Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine,
- ❖ općinska i gradska izborna povjerenstva i Izborno povjerenstvo Brčko Distrikta BiH,
- ❖ birački odbori, ostala izborna povjerenstva².

Središnje izborno povjerenstvo BiH ima sedam (7) članova, i to: dva (2) iz reda Hrvata, dva (2) iz reda Bošnjaka, dva (2) iz reda Srba i jedan (1) iz reda ostalih. Središnje izborno povjerenstvo BiH ima predsjednika kojega biraju članovi, čiji mandat traje 21 mjesec.

Općinsko izborno povjerenstvo sastoji se od tri (3) ili pet (5) ili 7 članova. Broj članova za svaku općinu utvrđuje Središnje izborno povjerenstvo BiH na sljedeći način: općine do 20.000 upisanih birača u Središnjoj biračkoj popis broje tri (3) člana, dok one sa više od 20.000 upisanih birača broje pet (5) članova.

Birački odbori se sastoje od tri (3) ili (5) člana od kojih je jedan predsjednik biračkog odbora.

Predsjednik i članovi biračkog odbora imaju zamjenike.

² Prema Izbornom zakonu Republike Srpske osnovano je Izborno povjerenstvo Republike Srpske, a na temelju Zakona o osnivanju tijela za provedbu izbora u Federaciji Bosne i Hercegovine, predviđeno je osnivanje tijela za provedbu izbora, ali ona nisu osnovana.

DIO II

PROMATRAČI

2.1 Procedure akreditiranja promatrača

Samo akreditirani promatrači mogu promatrati izborne aktivnosti.

Središnje izborno povjerenstvo BiH i izborna povjerenstva akreditiraju promatrače.

Središnje izborno povjerenstvo akreditira promatrača za promatranje rada Središnjeg izbornog povjerenstva BiH, Glavnog centra za brojanje i biračkih mjesta u diplomatsko-konzularnim predstavništvima BiH. Prijave za akreditiranje promatrača Središnjem izbornom povjerenstvu BiH mogu dostaviti:

- ❖ politički subjekti³,
- ❖ udruge⁴,
- ❖ međunarodne organizacije⁵.

Izborna povjerenstva osnovnih izbornih jedinica (općina / gradova), akreditiraju promatrače političkih subjekata za promatranje rada izbornog povjerenstva, Centra za birački popis i biračkih mjesta.

Središnje izborno povjerenstvo BiH i izborno povjerenstvo odlukom će odbiti ili odbaciti zahtjev za izdavanje akreditacije ili akreditiranje promatrača u sljedećim slučajevima:

- ❖ ako nije podnesen u rokovima koje je utvrdilo Središnje izborno povjerenstvo BiH,
- ❖ ako je dostavljena nekompletna dokumentacija,
- ❖ ako opunomoćena osoba nije podnijela zahtjev,
- ❖ ako je određena osoba već predložena, odnosno ako ju je akreditirao drugi politički subjekt ili udruga.

3 **Politički subjekt** označava političku stranku, neovisnog kandidata, koaliciju ili listu neovisnih kandidata ovjerenu za sudjelovanje na izborima sukladno Izbornom zakonu BiH. Pod neovisnim kandidatom u smislu ove upute podrazumijeva se i kandidat kojega je predložila udruga, odnosno drugi registrirani organizirani oblik djelovanja nacionalnih manjina i skupina od najmanje 40 građana koji imaju biračko pravo i sudjeluju na izborima u smislu članka 13.14. Izbornog zakona BiH (u daljnjem tekstu: kandidat sa posebne liste kandidata pripadnika nacionalnih manjina).

4 **Udruga** označava predstavnika nevladine organizacije.

5 **Međunarodna organizacija** označava stranu vladu, međunarodne organizacije i međunarodne nevladine organizacije.

Promatrač kojemu je izbornom povjerenstvo odbilo zahtjev za izdavanje akreditacije može u razdoblju od tri (3) dana od dana prijema odluke podnijeti prigovor Središnjem izbornom povjerenstvu BiH.

Na odluku kojom je Središnje izbornom povjerenstvo BiH odbacilo ili odbilo zahtjev za akreditaciju, politički subjekt i udruga ima pravo podnijeti žalbu posredstvom Središnjeg izbornog povjerenstva BiH Apelacijskom odjelu Suda BiH.

2.2 Promatrači političkih subjekata

Predstavnici političkih subjekata za promatranje izbornih aktivnosti Središnjeg izbornog povjerenstva BiH, Glavnog centra za brojanje podnose zahtjev za akreditiranje promatrača Središnjem izbornom povjerenstvu BiH, dok za promatranje rada izbornih povjerenstava i biračkog mjesta zahtjev podnose izbornom povjerenstvu. Zahtjevi za akreditiranje promatrača moraju biti podneseni najkasnije do **17. rujna 2016.** godine.

VAŽNO!!!

Promatrač ne može biti osoba:

- o koja je kandidat na predstojećim izborima,
- o čija je kandidatura na predstojećim izborima odbijena ili je njegovo ime naknadno skinuto sa liste kandidata,
- o kojemu je Središnje izbornom povjerenstvo BiH izreklo sankciju zabrane rada u biračkom odboru, u Centru za birački popis ili u izbornom povjerenstvu,
- o koju je predložio politički subjekt koji nije ovjeren za sudjelovanje na izborima,
- o koja je član biračkog odbora,
- o koja je u izvršnoj ili zakonodavnoj vlasti u izbornoj jedinici za razinu za koju se bira.

Uz zahtjev za akreditiranje, politički subjekti dostavljaju popunjenu listu predloženih promatrača koja sadrži:

- ❖ ime i prezime,
- ❖ broj važeće osobne iskaznice,
- ❖ jedinstveni matični broj promatrača.

Uz zahtjev za akreditiranje podnositelj je dužan priložiti svojeručno potpisan obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti glasovanja za svakog promatrača koji se nalazi na listi predloženih promatrača za akreditiranje. Na zahtjev tijela za provedbu izbora akreditirani promatrač dužan je predočiti obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti glasovanja.

Broj promatrača koje politički subjekti mogu akreditirati nije ograničen, ali politički subjekt može imati samo jednog promatrača u isto vrijeme na jednom izbornom mjestu.

Politički subjekti mogu predložiti svoje predstavnike za promatrače samo u osnovnim izbornim jedinicama koje pripadaju izbornim jedinicama za koje se kandidiraju, kao i za promatrače u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine.

Politički subjekti mogu imati promatrače na biračkim mjestima za glasovanje u odsustvu, i to na biračkom mjestu na kojemu se u izvatku iz Središnjeg biračkog popisa nalaze birači koji će glasovati za izbornu jedinicu u kojoj se politički subjekt kandidira.

Politički subjekti sami snose odgovornost da od Središnjeg izbornog povjerenstva BiH traže informaciju o lokacijama biračkih mjesta za glasovanje u odsustvu, koja se nalaze u drugim osnovnim izbornim jedinicama. Politički subjekti će kontaktirati izbornu povjerenstvo osnovne izborne jedinice u kojoj se nalazi biračko mjesto za glasovanje u odsustvu radi akreditiranja svojih promatrača.

Izborna povjerenstva obvezno dostavljaju akreditiranim promatračima raspored rada i posjeta mobilnog tima i osiguravaju, na zahtjev akreditiranog promatrača, promatranje rada mobilnog tima.

2.3 Promatrači udruge

Predstavnici udruga podnose Središnjem izbornom povjerenstvu BiH zahtjev za akreditiranje promatrača za promatranje rada Središnjeg izbornog povjerenstva BiH, Glavnog centra za brojanje, izbornog povjerenstva, Centra za birački popis i biračkih mjesta. Zahtjevi za akreditiranje promatrača moraju biti podneseni najkasnije do **17. rujna 2016.** godine.

VAŽNO!!!

- o Udruga ne može biti akreditirana ako ju je osnovao ili ju sponzorira politički subjekt i ako je uključena u bilo kakve aktivnosti u ime ovjerenih političkih subjekata.
- o Predstavnik udruga na zahtjevu za izdavanje akreditacije potpisuje izjavu da ga nije osnovao niti ga sponzorira politički subjekt, sukladno članku 17.4. stavak (1) točka 1) Izbornog zakona BiH.

U zahtjevu za akreditiranje udruga navodi:

- ❖ izborne aktivnosti koje želi promatrati,
- ❖ kontakt-podatke (adresu, broj telefona, broj faksa i e-mail),
- ❖ osnovne izborne jedinice u kojima želi promatrati izborne aktivnosti,
- ❖ broj promatrača,

te dostavlja sljedeće priloge:

- ❖ listu imena predloženih promatrača, koja sadrži ime i prezime, broj važeće osobne iskaznice i jedinstveni matični broj promatrača,
- ❖ izvadak o upisu udruga u registar udruga kod mjerodavnog tijela, koji ne može biti stariji od 60 dana,
- ❖ obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti glasovanja.

Udruga podnosi poseban zahtjev za svaku osnovnu izbornu jedinicu u kojoj želi promatrati izborne aktivnosti.

Lista akreditiranih promatrača iz udruge koju je Središnje izorno povjerenstvo BiH akreditiralo, dostavlja se svim izbornim povjerenstvima koje izdaju akreditaciju i dostavljaju listu akreditiranih promatrača na sva biračka mjesta u osnovnoj izornoj jedinici na koju se zahtjev odnosi.

Prilikom preuzimanja akreditacije predstavnik udruge mora dostaviti potpisan obrazac pravila ponašanja i izjave o poštivanju tajnosti glasovanja da bi mu bila izdata akreditacija.

2.4 Međunarodni promatrači

Predstavnici međunarodnih promatrača podnose zahtjev za promatranje izbora u Bosni i Hercegovini Središnjem izbornom povjerenstvu BiH najkasnije do **1. listopada 2016.** godine.

VAŽNO!!!

- o Središnje izorno povjerenstvo BiH akreditira i izdaje akreditaciju predstavnicima međunarodnih promatrača za promatranje bilo koje izborne aktivnosti.
- o Međunarodni promatrači preuzimaju akreditacije u Središnjem izbornom povjerenstvu BiH, ul. Danijela Ozme br. 7, 71000 Sarajevo.
- o Međunarodni promatrači mogu imati neograničen broj akreditiranih promatrača.
- o Broj promatrača koje međunarodni promatrači mogu imati u isto vrijeme na jednom izbornom mjestu nije ograničen, ali se mora prilagoditi uvjetima izborne aktivnosti.
- o Međunarodni promatrač može na svako mjesto na kojemu promatra izbornu aktivnost sa sobom uvesti i prevoditelja.

U zahtjevu za akreditiranje predstavnik međunarodnih promatrača navodi:

- ❖ izborne aktivnosti koje želi promatrati,
- ❖ kontakt podatke (adresu, broj telefona, broj faksa i e-mail),
- ❖ osnovne izborne jedinice u kojima želi promatrati izborne aktivnosti,
- ❖ broj promatrača,

te dostavlja sljedeće priloge:

- ❖ listu imena predloženih promatrača koja sadrži ime i prezime, naziv države koja je izdala putovnicu i broj putovnice,
- ❖ obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti glasanja.

2.5 Promatrači u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine

Predstavnici političkih subjekata i udruga podnose zahtjev za akreditiranje svojih promatrača za promatranje izbora na biračkom mjestu određenom za glasanje državljana Bosne i Hercegovine u DKP-u Središnjem izbornom povjerenstvu BiH neposredno ili posredstvom DKP-a BiH. Zahtjevi za akreditiranje promatrača moraju biti podneseni najkasnije do **17. rujna 2016.** godine.

VAŽNO!!!

Akreditirani promatrači preuzimaju akreditacije u Središnjem izbornom povjerenstvu BiH ili u DKP-u BiH određenom za glasanje.

U zahtjevu za akreditiranje navodi:

- ❖ izborne aktivnosti koje želi promatrati,
- ❖ kontakt podatke (adresu, broj telefona, faksa i e-mail),
- ❖ naziv DKP-a BiH,
- ❖ broj promatrača,

te dostavlja sljedeće priloge:

- ❖ listu imena predloženih promatrača koja sadrži ime i prezime, broj važeće osobne iskaznice, naziv države koja je izdala putovnicu, broj putovnice i jedinstveni matični broj,
- ❖ obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti glasovanja.

DIO III

PROMATRANJE IZBORA

3.1 Priprema i otvaranje biračkog mjesta

Promatranje izbornih aktivnosti je izuzetno zahtijevan i fizički naporan postupak. Promatrač bi trebao doći na izbornu mjesto koje želi promatrati najmanje pola sata prije početka glasanja.

Kako biste sebi olakšali postupak promatranja, obavezno pripremite:

- ❖ svoju akreditaciju,
- ❖ osobnu iskaznicu ili neki drugi identifikacijski dokument,
- ❖ obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti,
- ❖ ovaj priručnik,
- ❖ kemijsku olovku,
- ❖ hranu i piće (nikako alkohol).

3.2 Pristup biračkom mjestu

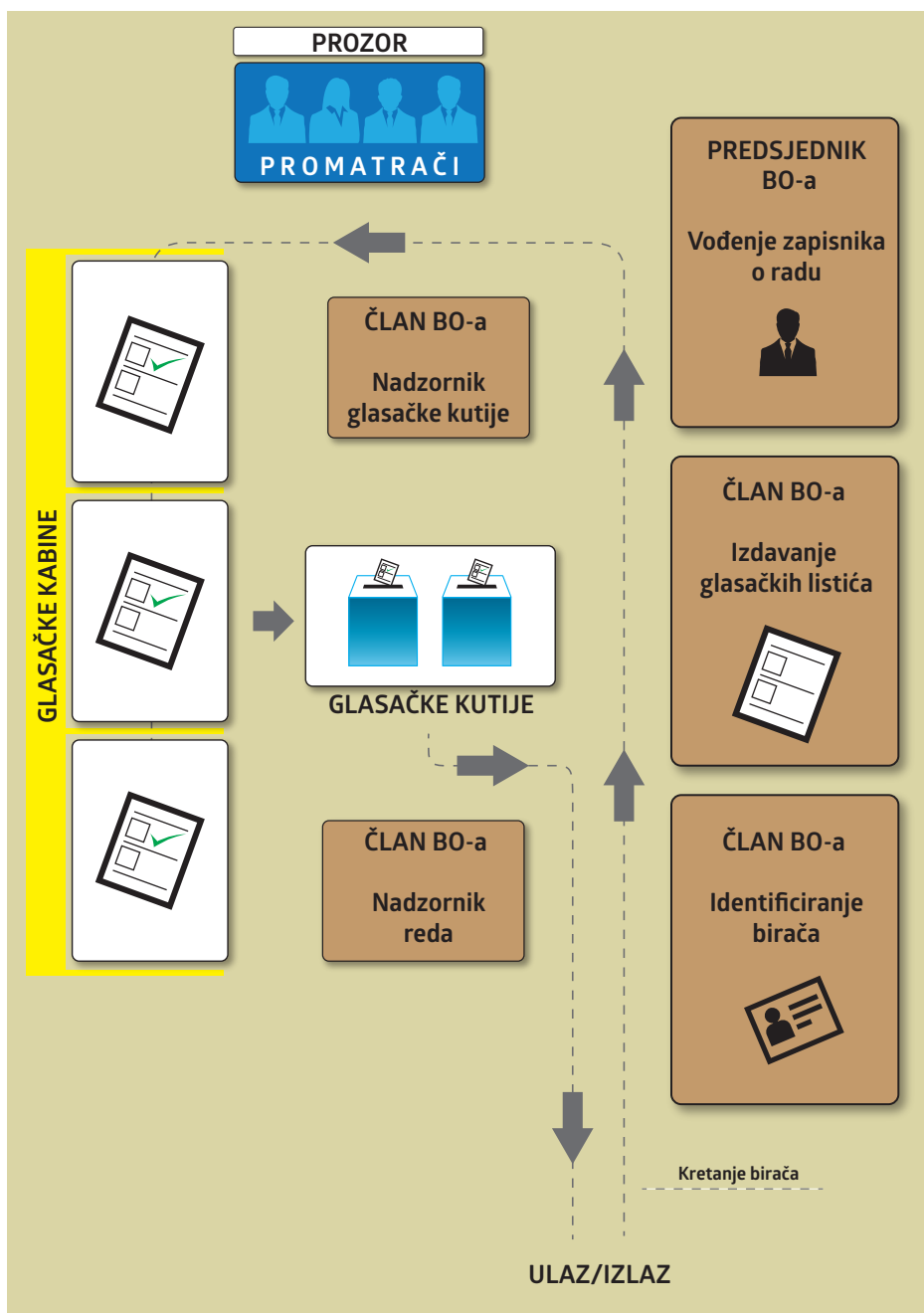
1. Pokazati osobni identifikacijski dokument ovlaštenoj osobi tijela za provedbu izbora.
2. Ovlaštena osoba provjerit će prosmatračev identifikacijski dokument sa fotografijom kako bi utvrdili da se ime promatrača nalazi na akreditaciji.
3. Ovlaštena osoba zapisat će ime promatrača, naziv subjekta koji ga je akreditirao i njegov broj akreditacije u Zapisnik o radu biračkog odbora, evidentirajući vrijeme kada je promatrač stigao i vrijeme kada je promatrač napustio prostorije, kako bi se broj promatrača ograničio na jednog promatrača u isto vrijeme na jednom izbornom mjestu, ako se radi o promatraču političkog subjekta i udruge.
4. Ovlaštena osoba zadržat će identifikacijski dokument do trenutka kada promatrač napušta izbornu mjesto. Kada promatrač napušta izbornu mjesto, dužan je obavijestiti ovlaštenu osobu o napuštanju prostorija, nakon čega će mu biti vraćen identifikacijski dokument. Prilikom napuštanja mjesta promatranja, promatrač zadržava akreditaciju.

VAŽNO!!!

- o Predstavite se i upoznajte s ovlaštenom osobom.
- o Istaknite vidljivo akreditaciju.
- o Izaberite svoje mjesto tako da ne remetite izborni proces, s time da možete vidjeti tijekom cijele izborne procedure.
- o Ne ometajte izborne aktivnosti.
- o Poštujte tajnost glasovanja.
- o Molimo vas da svoje impresije u svezi sa rezultatima izbora ne iskazujete sve dok ste u ulozi promatrača.
- o Budite prisutni na biračkom mjestu sve do završetka prebrojavanja glasova, popunjavanja i potpisivanja zapisnika i obrazaca za rezultate.
- o Ne nosite oznake koje vas povezuju s određenim političkim subjektom.
- o Ne koristite mobilne telefone, a u slučaju hitnih situacija telefoni bi trebali ostati uključeni (silent mode, odnosno isključeni svi tonovi).

3.3 Otvaranje biračkog mjesta

Biračko mjesto počinje sa radom u 7 sati, a zatvara se u 19 sati. Ako biračko mjesto iz opravdanih razloga nije otvoreno na vrijeme ili je došlo do prekida rada, a kašnjenje ili prekid rada je trajao do tri sata, glasovanje na tome biračkom mjestu može se produžiti za onoliko vremena koliko je trajalo kašnjenje, odnosno prekid rada, o čemu odlučuje predsjednik. Ako je kašnjenje ili prekid rada trajao duže od tri sata, o dužini vremena za koje se glasovanje produžava odlučuje izborni povjerenstvo. Predsjednik u najkraćem razdoblju obavještava izborni povjerenstvo o razlogu zbog kojega je došlo do kašnjenja u otvaranju biračkog mjesta ili do prekida rada na biračkom mjestu.

Shema biračkog mjesta

Prilikom otvaranja biračkog mjesta promatrač bi trebao obratiti pozornost da li je birački odbor obavio sljedeće aktivnosti:

- ☑ odredio mjesto za svaku glasačku kabinu, vodeći računa da nitko unutar ili izvan biračkog mjesta ne može vidjeti birača dok glasuje;
- ☑ upisao svoja imena u Zapisnik o radu biračkog odbora;
- ☑ ispisao sve neophodne podatke na kuverte, odnosno pakete;
- ☑ upisao u Obrazac za brojčano stanje broj birača koji su upisani u izvadak iz Središnjeg biračkog popisa;
- ☑ prije brojanja glasačkih listića utvrdio da li su u originalnom pakiranju;
- ☑ ručno prebrojao primljene glasačke listiće za svaku izbornu razinu i u Obrazac za brojčano stanje upisao ukupan broj primljenih glasačkih listića;
- ☑ pokazao praznu glasačku kutiju, nakon čega je na nju stavio plastični pečat;
- ☑ upisao u Obrazac za brojčano stanje serijske brojeve pečata glasačke kutije;
- ☑ postavio zapečaćenu glasačku kutiju na mjesto gdje je svi prisutni mogu vidjeti;
- ☑ upisao u Obrazac Zapisnika vrijeme otvaranja biračkog mjesta.

3.4 Glasovanje

Procedura glasovanja se sastoji od sljedećih koraka:

1. Identifikacija

Dokumenti za utvrđivanje identiteta birača (važeća osobna iskaznica, vozačka dozvola i putovnica BiH).

Nakon što se utvrdi identitet, birač se potpisuje u rubrici na identičan način kao u osobnim dokumentima.

3. Izdavanje glasačkih listića

Svaki birač dobija po dva glasačka listića, jedan za načelnika / gradonačelnika i drugi za općinsko vijeće / skupštinu općine ili gradsko vijeće / skupštinu grada⁶.

6 Osim u Brčko Distiktu BiH – biraču se izdaje samo jedan glasački listić za Skupštinu Brčko Distrikta BiH.

Vaš glasački listić za izbor načelnika i gradonačelnika u Bosni i Hercegovini bit će važeći ako:

- [illegible]

26

- Ukoliko ste se odlučili da glasujete za pripadnika nacionalnih manjina, ne možete glasovati ujedno i za političku stranku, ili koaliciju, ili listu neovisnih kandidata, ili neovisnog kandidata, jer ukoliko biste glasovali za obje opcije, vaš listić bio bi nevažeći.

5. Ubacivanje glasačkih listića u glasačku kutiju

VAŽNO!!!

Glasački listići se ubacuju u glasačku kutiju jedan po jedan!!!!

Akreditirani promatrač tokom glasanja trebao bi obratiti pozornost na sljedeće aktivnosti biračkog odbora:

- ☒ da li se poštuje tajnost glasanja, tj. da li se u glasačkoj kabini nalazi samo jedna osoba;
- ☒ da li se poštuje zabrana glasanja jedne osobe umjesto druge pod njegovim imenom, odnosno zabrana višestrukog glasanja;
- ☒ da li birački odbor vodi računa da nijedna osoba ne ometa birača koji ispunjava glasačke listiće, traži od njega informacije o tomu za koga želi glasovati, za koga glasuje ili za koga je glasovao, sprječava ili pokušava spriječiti nekoga u ostvarivanju njegovog biračkog prava;

- ☑ da li predsjednik i članovi biračkog odbora obavljaju svoje dužnosti na način kako je to propisano.
- ☑ da li je bilo prekida u glasovanju i ako jest, da li je o tomu obavješteno izbornom povjerenstvom, na način kako je to propisano?

VAŽNO!!!

- o Fizički nesposobni birači su i oni birači koji dođu do biračkog mjesta, ali ne mogu ući. Član biračkog odbora odlazi prema fizički nesposobnom biraču nakon što obavijesti predsjednika. Fizički nesposobni birač popunjava glasačke listiće koje stavlja u za to predviđeni kuverat. Osoba koju je fizički nesposobni birač izabrao odnosi kuverat sa glasačkim listićima i stavlja ju u glasačku kutiju.
- o U glasačkoj kabini u isto vrijeme smije se nalaziti samo jedna osoba, osim ako se radi o biračima koji su slijepi, nepismeni ili fizički nesposobni.
- o Osoba koja zlouporabi biračko pravo ili učini izbornu prijevaru, podliježe kaznenoj odgovornosti.
- o Član biračkog odbora koji je zadužen za identificiranje naglas čita ime birača koji se potpisao u izvadak iz konačnog Središnjeg biračkog popisa.
- o Član biračkog odbora zadužen za kontrolu glasačke kutije osigurava da nijedan birač ne napusti biračko mjesto dok u glasačku kutiju ne ubaci glasačke listiće, te osigurava da se samo glasački listići presavijeni jedan po jedan ubacuju u kutiju da bi se zaštitila tajnost glasa.

3.5 Zatvaranje biračkog mjesta

Prilikom zatvaranja biračkog mjesta promatrač bi trebao obratiti pozornost na sljedeće aktivnosti biračkog odbora:

- ☒ da li je biračima koji su u redu za glasovanje u trenutku zatvaranja biračkog mjesta odobreno da glasuju, odnosno da li je prilikom zatvaranja biračkog mjesta provedena sljedeća procedura:
 - ☒ predsjednik objavljuje 15 minuta prije zatvaranja biračkog mjesta svim prisutnim, unutar i ispred biračkog mjesta, vrijeme zatvaranja biračkog mjesta;
 - ☒ predsjednik određuje jednog člana biračkog odbora da u vrijeme zatvaranja biračkog mjesta stane na kraj reda kako bi se osiguralo da se nijedna osoba ne priključi nakon zatvaranja biračkog mjesta;
 - ☒ član biračkog odbora zatvara vrata odmah nakon što posljednji birač iz reda glasuje;
 - ☒ predsjednik upisuje u Zapisnik o radu biračkog odbora na dan održavanja izbora – Obrazac ZARBO II. vrijeme zatvaranja biračkog mjesta;
 - ☒ predsjednik zatvara otvor glasačke kutije samoljepljivom trakom i potpisuje je;
- ☒ da li je predsjednik biračkog odbora prilikom zatvaranja biračkog mjesta evidentirao prisutne akreditirane promatrače na način kako je to propisano;
- ☒ da li je predsjednik biračkog odbora nakon zatvaranja biračkog mjesta evidentirao sve podatke u Obrascu za brojčano stanje?

3.6 Procedura brojanja na biračkom mjestu

Nakon zatvaranja biračkog mjesta promatrač treba obratiti pozornost na sljedeće aktivnosti biračkog odbora:

- ☑ da li je utvrđen broj neuporabljenih glasačkih listića i upakiran u sivu zaštitnu vreću;
- ☑ da li je utvrđen broj glasača koji su glasovali na tome biračkom mjestu, ručno brojeći broj potpisa na izvatku iz SBP-a i da li su navedeni podatci evidentirani u Obrascu za brojčano stanje;
- ☑ da li je formirana velika radna površina za brojanje glasačkih listića iz glasačke kutije;
- ☑ da li je sadržaj glasačke kutije kompletno istresen na radnu površinu i da li je pokazano da je glasačka kutija prazna;
- ☑ da li su razvrstani glasački listići po razinama;
- ☑ da li su glasački listići sa razinama koji se ne broje stavljani u vreću i zadržani na radnoj površini;
- ☑ da li se glasački listići broje u timovima po dvoje (dvostrukim brojanjem) po 25 snopova i da li je točno utvrđen broj glasova koje su osvojili politički subjekti?

Za izborne razine gdje se vrši brojanje glasova u sustavu poluotvorene liste nakon utvrđenih rezultata po političkim subjektima vrši se prebrojavanje glasova koji su pojedinačno osvojili kandidati unutar liste, te bi promatrač trebao obratiti pozornost na sljedeće:

- ☑ da li se brojanje vrši u timovima od po četiri člana, od čega jedan član tima čita, drugi član tima kontrolira čitanje, a dva člana tog tima bilježe podatke u pomoćni obrazac po kandidatima;

- ☑ da li je birački odbor nakon završenog ciklusa prebrojavanja upakirao materijal prema shemi pakiranja u vreće i stavio pečat, a rezultate brojanja upisao u obrasce;
- ☑ da li je obrasce (žuta kopija) sa rezultatima brojanja izložio na biračkom mjestu.

VAŽNO!!!

- o Prilikom prebrojavanja glasačkih listića kemijska olovka može biti samo kod članova tima koji bilježe podatke u pomoćni obrazac i predsjednika za evidentiranje podataka u obrasce.
- o Svako biračko mjesto posjeduje obrasce u koje izborni promatrači mogu prepisati rezultate sa žutih kopija.

3.7 Primjedbe promatrača

Prilikom promatranja izbornog procesa kao promatrač trebate biti svjesni atmosfere izvan i unutar biračkog mjesta. Ako primijetite probleme ili kršenje izborne procedure, obratite se predsjedniku biračkog odbora. Način na koji biste se obratili predsjedniku mora biti takav da se ne može tumačiti kao davanje uputa, naređenja ili kao miješanje u izborni postupak.

VAŽNO!!!

- o Svaki promatrač bi trebao razlikovati nevažne greške u primjeni pravila i propisa od onih kršenja koja mogu grubo povrijediti izbornu proceduru i utjecati na izborne rezultate!!!!!!!!!!!!

Ako predsjednik biračkog odbora ne otkloni uočeni nedostatak ili kršenje izborne procedure, unesite svoja zapažanja u Zapisnik o radu

biračkog odbora, Obrazac za izvješćivanje⁷ i potpišite ga. Promatrač ima pravo tražiti umnožak Zapisnika o radu sa biračkog mjesta od izborne komisije čiji je rad promatrao.

Akreditirani promatrač ili politički subjekt može, na temelju primjedbi navedenih u Obrascu, podnijeti prigovor tijelu mjerodavnom za provedbu izbora.

VAŽNO!!!

- o sustavno, odnosno kršenje propisa i procedura koje se ponavlja,
- o povreda tajnosti glasovanja,
- o utjecaj na slobodan izbor birača,
- o kršenje propisa i procedura koje može utjecati na točnost izbornih rezultata.

Preporučujemo da posebice obratite pozornost, odnosno odmah obavijestite općinsko izborno povjerenstvo u sljedećim situacijama:

- ❖ ako nije vama ili drugim promatračima dozvoljen ulazak na biračko mjesto ili ste sa njega udaljeni;
- ❖ ako se stvara kaos i konfuzije na biračkom mjestu;
- ❖ ako se onemogućava upisivanja primjedbi u Zapisnik o radu biračkog odbora.

⁷ MIŠLJENJA ILI PRIMJEDBE – Obrazac – dio je u koji se upisuje mišljenje ili primjedba članova biračkog odbora, birača ili akreditiranih promatrača. Član biračkog odbora, birač ili akreditirani promatrač može unijeti svoje mišljenje ili primjedbe na proces glasovanja, koje potpisuje osobno (mišljenje ili primjedba koja nije potpisana osobno neće biti razmatrana). Promatrač može stavljati obrazložene primjedbe na rad biračkih odbora u pisanoj formi, koje se prilažu uz Zapisnik (ovaj slučaj predsjednik je dužan posebice evidentirati u Zapisniku).

3.8 Promatračevo ometanje izbornih aktivnosti

Akreditirani promatrač potpisuje Izjavu o pravilima ponašanja i dužan je pridržavati se sljedećih pravila ponašanja:

- da bude nepristrasan sukladno svojim dužnostima;
- da se ne miješa u izborni proces koji uključuje upis birača u Središnji birački popis, proceduru na dan glasovanja ili brojanja glasova te da poštiva tajnost glasovanja;
- da ne pokušava vršiti bilo kakav utjecaj na osobu u svezi sa njegovim izborom biračkih opcija ili načinom na koji će označiti glasački listić;
- da poštiva odredbe Izbornog zakona BiH.

Tijelo za provedbu izbora oduzet će status akreditiranom promatraču i udaljiti ga sa izbornog mjesta tijekom promatranja izbornog procesa ako:

- ❖ ometa izborne aktivnosti,
- ❖ ne poštiva tajnost glasovanja,
- ❖ ne nosi službenu akreditaciju,
- ❖ nosi oznake koje ga povezuju s određenim političkim subjektom.

U postupku udaljavanja akreditiranog promatrača s izbornog mjesta, predstavnik tijela za provedbu izbora treba prethodno upozoriti akreditiranog promatrača koji ometa izborni proces i poduzeti sve druge raspoložive mjere i radnje da ometanje prestane, a ako akreditirani promatrač nastavi ometanje, udaljit će ga sa izbornog mjesta. Svako udaljavanje sa biračkog mjesta treba zabilježiti u Obrazac Z8 Zapisnika o radu biračkog odbora. Mjerodavno tijelo za provedbu izbora obavijestit će političkog subjekta, udругu – odnosno međunarodnog promatrača o poništenju akreditacije.

DIO IV

PRILOZI

Kartografski prikaz izbornih jedinica

Broj upisanih birača u Središnji birački popis po izbornim jedinicama

Broj birača upisanih u Središnji birački popis za Lokalne izbore 2016. godine, koji će se održati 02. listopada 2016. godine, sa stanjem na dan 03. svibanj 2016. u 24.00 sata je sljedeći:

Kod	Naziv osnovne izborne jedinice	Broj birača	Kontak-telefon OIP / GIP
001	VELIKA KLADUŠA	42630	037/770-030
002	CAZIN	53454	037/515-368
003	BIHAĆ	56853	037/222-733
004	BOSANSKA KRUPA	25598	037/471-085
005	BUŽIM	14704	037/419-516
006	KRUPA NA UNI	1793	052/750-000
007	NOVI GRAD	27275	052/751-095
008	KOZARSKA DUBICA	23905	052/416-014
009	PRIJEDOR	86157	052/213-897
010	GRADIŠKA	55318	051/810-300
011	LAKTAŠI	31999	051/334-225
012	SRBAC	17874	051/740-001
013	PRNJAVOR	39268	051/640-550
014	DERVENTA	33162	053/315-112
016	BROD	18155	053/611-360
017	ODŽAK	17122	031/763-035
018	VUKOSAVLJE	4497	053/707-702
020	DOMALJEVAC-ŠAMAC	4465	035/817-139
021	ŠAMAC	16292	054/490-458
022	ORAŠJE	17720	031/714-578
023	DONJI ŽABAR	1959	054/875-100
024	MODRIČA	27742	053/810-785
025	GRADAČAC	35853	035/369-759
026	PELAGIĆEVO	4708	054/810-106
029	BIJELJINA	107397	055/233-122
030	BOSANSKI PETROVAC	6940	037/883-615
031	PETROVAC	1064	050/465-004
032	SANSKI MOST	34479	037/681-724
033	OŠTRA LUKA	4647	052/337-800
034	BANJA LUKA	188142	051/244-585
035	ČELINAC	15628	051/553-047
036	DOBOJ-ISTOK	9907	035/720-709
037	DOBOJ-JUG	4301	032/691-245

038	DOBOJ	63569	053/227-560
039	TEŠANJ	39307	032/650-022
040	STANARI	7610	053/201-910
042	MAGLAJ	20291	032/603-114
044	GRAČANICA	42153	035/707-022
045	PETROVO	6825	053/262-290
047	LUKAVAC	43140	035/553-253
049	SREBRENİK	38289	035/645-747
050	TUZLA	113544	035/307-486
052	ČELIĆ	10090	035/668-650
054	LOPARE	13043	055/650-193
055	TEOČAK	6723	035/756-073
056	UGLJEVIK	14500	055/771-824
057	DRVAR	7030	034/820-163
058	ISTOČNI DRVAR	170	050/465-703
059	KLJUČ	16002	037/661-139
061	RIBNIK	6392	050/431-022
064	MRKONJIĆ-GRAD	18231	050/220-924
065	JAJCE	24877	030/658-011
066	JEZERO	1120	050/291-001
067	DOBRETIĆI	1963	030/641-202
068	KNEŽEVO	9545	051/594-200
070	KOTOR-VAROŠ	21069	051/785-077
074	TESLIĆ	43693	053/433-680
075	ŽEPČE	24596	032/888-248
077	ZAVIDOVIĆI	34367	032-878-314
078	BANOVIĆI	20776	035/743-444
079	ŽIVINICE	54303	035/773-777
080	KALESİJA	33124	035/631-259
081	OSMACI	3983	056/337-603
082	SAPNA	10135	035/599-538
083	ZVORNIK	53723	056/232-266
084	BOSANSKO GRAHOVO	2977	034/206-145
085	GLAMOČ	4471	034/206-158
088	ŠIPOVO	10949	050/360-027

089	DONJI VAKUF	12655	030/509-603
091	TRAVNIK	46858	030/511-626
093	ZENICA	102096	032/401-215
094	KAKANJ	34005	032/553-900
095	VAREŠ	9089	032/848-105
096	OLOVO	9197	032/829-540
098	KLADANJ	11549	035/628-478
101	ŠEKOVIĆI	7341	056/653-691
103	VLASENICA	10450	056/734-796
104	BRATUNAC	18412	056/410-170
105	SREBRENICA	12916	056/445-507
106	LIVNO	26757	034/201-027
107	KUPRES	3570	034/276-333
108	KUPRES (RS)	387	050/490-600
109	BUGOJNO	29465	030/251-423
110	GORNJI VAKUF-USKOPLJE	16866	030/494-091
111	NOVI TRAVNIK	20489	030/795-600
112	VITEZ	22611	030/718-209
113	BUSOVAČA	13739	030/732-184
114	FOJNICA	10480	030/547-703
115	KISELJAK	17420	030/871-616
116	VISOKO	34122	032/732-500
117	BREZA	11604	032/786-029
118	ILIJAS	20532	033/580-681
121	SOKOLAC	10982	057/448-712
123	HAN-PIJESAK	3289	057/557-012
124	TOMISLAVGRAD	19442	034/356-401
125	PROZOR-RAMA	11419	036/771-858
126	JABLANICA	9108	036/555-760
127	KONJIC	22201	036/731-498
129	KREŠEVO	4532	030/806-602
130	HADŽIĆI	21999	033/475-953
131	ILIDŽA	62853	033/763-465
132	ISTOČNA ILIDŽA	13458	057/375-776
133	NOVI GRAD SARAJEVO	111570	033/291-117

135	VOGOŠĆA	25981	033/586-448
136	CENTAR SARAJEVO	60915	033/562-460
137	STARI GRAD SARAJEVO	37840	033 282-391
138	ISTOČNI STARI GRAD	1141	057/265-114
139	NOVO SARAJEVO	68898	033/492-238
140	ISTOČNO NOVO SARAJEVO	9874	057/343-494
141	TRNOVO (FBIH)	2367	033/586-701
142	TRNOVO	1252	057/610-336
143	PALE (FBIH)	660	038/799-030
144	PALE	19917	057/200-740
146	ROGATICA	9585	058/416-154
147	VIŠEGRAD	11295	058/620-823
148	POSUŠJE	13585	039/685-528
149	GRUDE	12957	039/663-018
150	ŠIROKI BRIJEG	22727	039 706 370
158	ISTOČNI MOSTAR	155	059/602-224
161	NEVESINJE	11712	059/602-796
163	KALINOVIK	1911	057/623-131
164	GACKO	8168	059/472-426
165	FOČA (FBIH)	1678	038/519-404
166	FOČA	17563	058-210-216
167	GORAŽDE	21367	038/227-637
168	NOVO GORAŽDE	1885	058/430-090
169	ČAJNIČE	4427	058/310-390
170	RUDO	7674	058/711-178
171	LJUBUŠKI	21763	039/835-502
172	ČITLUK	13506	036/640-534
173	ČAPLJINA	21707	036/805-052
174	NEUM	3680	036/884-417
176	STOLAC	10899	036/819-047
177	BERKOVIĆI	1754	059/860-111
179	LJUBINJE	3316	059/630-296
180	BILEĆA	10232	059/370-841
181	RAVNO	1318	036/891-027
182	TREBINJE	30110	059/260-441

183	USORA	5793	032/893-479
184	KOSTAJNICA	5043	052/663-113
185	MILIĆI	8517	056/745-231
200	BRČKO DISTRIKT BiH	86157	049/218-177
199	GRAD MOSTAR ⁸	99106	036/325-120
	UKUPNO	3.345.486	

Kodeks ponašanja za međunarodne promatrače⁹

Međunarodno promatranje izbora danas je prihvaćeno u cijelom svijetu, a provode ga međuvladine i međunarodne nevladine organizacije i udruge kako bi dali nepristrasnu i točnu procjenu prirode izbornih procesa na dobrobit građana zemlje u kojoj se održavaju izbori, kao i na dobrobit međunarodne zajednice. Zbog toga je vrlo bitno osigurati integritet međunarodnog promatranja izbora, a svi oni koji sudjeluju u međunarodnoj misiji za promatranje izbora, uključujući kratkoročne i dugoročne promatrače, članove izaslanstva za procjenu, specijalizirane promatračke timove i vođe misija, moraju se obvezati i poštivati Kodeks ponašanja.

⁸ Izbori za Grad Mostar nisu raspisani.

⁹ Prihvaćen 27. listopada 2005. godine u Ujedinjenim narodima u New Yorku. Organizacije koje su usvojile navedene dokumente od 24. listopada 2005. su: Afrički savez, Azijska mreža za slobodne izbore (ANFREL), Carter centar, Centar za izbornu promociju i pomoć (CAPEL), Tajništvo Commonwealth-a, Vijeće Europe – Europsko povjerenstvo za demokraciju kroz zakon (Venecijansko povjerenstvo), Vijeće Europe – Parlamentarna skupština, Izborni institut južne Afrike (EISA), Europsko povjerenstvo, Europska mreža organizacija za nadgledanje izbora (ENEMO), Međunarodne službe za izbornu reformu (ERIS), IFES International IDEA, Međuparlamentarni savez, Međunarodni republikanski institut (IRI), Nacionalni demokratski institut (NDI), Organizacija američkih država (OAS), Organizacija za sigurnost i suradnju u Europi, Ured demokratskih institucija i ljudskih prava (OSCE / ODIHR), Udruga izbornih administratora pacifičkih otoka Australije i Novog Zelanda (PIANZEA), Forum pacifičkih otoka, Tajništvo Ujedinjenih naroda.

Poštivati suverenitet i međunarodna ljudska prava – izbori su izraz suvereniteta koji pripada ljudima jedne zemlje, čije izražavanje slobodne volje daje osnovu za autoritet i legitimnost vlade. Prava građana da biraju i budu izabrani na periodičnim, pravim demokratskim izborima su međunarodno priznata ljudska prava i zahtijevaju ostvarivanje niza osnovnih ljudskih prava i sloboda. Promatrači na izborima moraju poštivati suverenitet zemlje domaćina, kao i ljudska prava i osnovne slobode njezinih građana.

Poštivati zakone zemlje i autoritet izbornih tijela – promatrači moraju poštivati zakone zemlje domaćina i autoritet tijela zaduženih za provedbu izbornog procesa. Promatrači moraju poštivati bilo koju zakonsku uputu vladinih, sigurnosnih i izbornih tijela vlasti zemlje domaćina. Promatrači, također, moraju imati pristojan stav prema izbornim zvaničnicima i drugim državnim tijelima vlasti. Promatrači moraju zabilježiti da li zakoni, uredbe ili akcije državnih i / ili izbornih zvaničnika nepotrebno opterećuju ili opstruiraju ostvarivanje izbornih prava zajamčenih zakonom, ustavom ili primjenjivim međunarodnim instrumentima.

Poštivati integritet Međunarodne misije za promatranje izbora – promatrači moraju poštivati i zaštititi integritet međunarodne misije za promatranje izbora. To znači poštivanje Kodeksa ponašanja, bilo kakvih pisanih uputa (kao što je djelokrug poslova, direktive i smjernice) i verbalnih instrukcija od rukovodstva promatračke misije. Promatrači moraju: prisustvovati svim sastancima, obukama i kolegijima promatračke misije, upoznati izborni zakon, uredbe i druge relevantne zakone po nalogu promatračke misije te pažljivo pratiti metodologiju koju rabi promatračka misija. Promatrači, također, moraju izvijestiti vodstvo promatračke misije o slučaju sukoba interesa koji mogu imati, kao i o neprikladnom ponašanju drugih promatrača koji su dijelom misije.

Stalno biti strogo politički nepristrasan – promatrači moraju stalno biti strogo politički nepristrasni, uključujući i slobodno vrijeme u zemlji domaćinu. Oni ne smiju izraziti ili pokazati predrasude ili prednost u

svezi sa državnim tijelima vlasti, političkim strankama, kandidatima, referendumskim pitanjima ili u svezi sa spornim pitanjima u izbornom procesu. Promatrači, također, ne smiju provoditi bilo kakvu aktivnost koja bi se razumno mogla shvatiti kao preferiranje ili davanje političke dobiti za bilo kojeg političkog natjecatelja u zemlji domaćinu, kao što je nošenje ili pokazivanje bilo kakvih političkih simbola, boja, zastava ili prihvaćanje vrijednosti od političkih natjecatelja.

Ne smiju opstruirati izborne procese – promatrači ne smiju opstruirati bilo koji element izbornog procesa, uključujući procese prije izbora, glasovanje, brojanje i prikazivanje rezultata te procese nakon dana izbora. Promatrači mogu na licu mjesta izbornim zvaničnicima skrenuti pozornost na nepravilnosti, prijevaru ili značajne probleme, osim ako je to zabranjeno zakonom i to moraju uraditi na neopstruktivan način. Promatrači mogu postavljati pitanja izbornim zvaničnicima, predstavnicima političkih stranaka i drugim promatračima unutar biračkih mjesta te odgovarati na pitanja o njihovim aktivnostima sve dok promatrači ne opstruiraju izborni proces. Glasači mogu pitati i dobiti odgovor od promatrača, ali ih promatrači ne smiju pitati za koga ili za koju stranku ili referendumsku poziciju su glasovali.

Prikazati prikladnu identifikaciju – promatrači moraju jasno prikazati identifikaciju koju je osigurala misija za promatranje izbora, kao i identifikaciju koju traže državna tijela vlasti, te je na zahtjev moraju pokazati izbornim zvaničnicima ili drugim zainteresiranim državnim tijelima vlastima.

Zadržati tačnost zapažanja i profesionalizam u donošenju zaključaka – sva zapažanja posmatrača moraju biti točna i razumljiva te se trebaju bilježiti pozitivni i negativni čimbenici, praviti razliku između onih bitnih i nebitnih te identificirati modeli koji bi mogli imati bitan utjecaj na integritet izbornog procesa. Odluke promatrača moraju biti zasnovane na najvišim načelima točnosti informacija i nepristrasnosti analize, praveći razliku između subjektivnih čimbenika i objektivnih dokaza. Promatrači moraju sve svoje zaključke zasnovati na činjeničnim i provjerljivim dokazima i ne smiju prerano donositi zaključke. Promatrači,

također, moraju imati evidenciju o mjestima gdje su promatrali izbore, zapažanjima i drugim relevantnim informacijama kako nalaže međunarodna promatračka misija te takve dokumente moraju predati misiji.

Suzdržati se od davanja komentara u javnost ili medijima prije izjave misije – promatrači se moraju suzdržati od davanja bilo kakvih osobnih komentara o njihovim zapažanjima novinarima ili članovima javnosti prije nego što promatračka misija da izjavu, osim ako je to drugačije naložilo rukovodstvo promatračke misije. Promatrači mogu objasniti prirodu promatračke misije, njezine aktivnosti ili druge poslove koje promatračka misija smatra prikladnim. Oni bi trebali medije ili ostale zainteresirane osobe uputiti na one pojedince koje je odredila promatračka misija.

Suradivati sa drugim promatračima izbora – promatrači moraju biti svjesni drugih misija za promatranje izbora, bilo da su domaće ili međunarodne, te moraju suradivati s njima po uputi rukovodstva promatračke misije.

Prikladno se ponašati – promatrači se moraju prikladno ponašati i poštivati druge, uključujući izražavanje osjetljivosti na kulturu i običaje zemlje domaćina, dobro rabiti procjenu u osobnim kontaktima i profesionalno se ponašati na najvišoj razini čak i u slobodno vrijeme.

Kršenja Kodeksa ponašanja – u slučaju nedoumica o kršenju Kodeksa ponašanja Međunarodna misija za promatranje izbora provest će istragu o tomu. Ako se utvrdi da se dogodilo ozbiljno kršenje, promatrač može ostati bez promatračke akreditacije ili može biti otpušten iz promatračke misije. Ovlasti za takve odluke jedino ima rukovodstvo misije za promatranje izbora.

Izjava o postupanju prema Kodeksu ponašanja – svaka osoba koja sudjeluje u ovoj misiji promatranja izbora mora pročitati i razumjeti ovaj kodeks i mora potpisati izjavu o postupanju prema njemu.

Adrese i kontakti Središnjeg izbornog povjerenstva BiH

Adresa:
Danijela Ozme 7
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina

Telefon:
Centrala + 387 33 251 300
Odnosi sa javnostima + 387 33 251 323
Faks + 387 33 251 329

E-mail adrese:

ppprijava@izbori.ba
(služi za prijavu upisa u Središnji
birački popis izvan BiH)

kontakt@izbori.ba
(služi za sve kontakte, žalbe,
primjedbe i sl.)

info@izbori.ba
(služi za sve kontakte, žalbe, primjedbe i sl.,
a u svezi sa registracijom posredstvom pošte)

webmaster@izbori.ba
(služi za sve kontakte, žalbe, primjedbe
tehničke prirode)

web-stranica:
www.izbori.ba

